

ГЕОГРАФИЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО В ИХТИМАНСКО

Иван Велчев и Здравко Борисов

Настоящата работа е резултат от проучване на населението в Ихтиманско съобразно с методологическите изисквания на икономическата география. За целта бяха проведени теренни изследвания. Необходимите материали са събрани главно по анкетен път с помощта на студентите-икономгеографи от II курс по време на учебната им практика през юни 1964 г., за което им изказваме сърдечна благодарност. Благодарим за оказаната техническа помощ и на др. П. Орешкова, технически помощник към Катедрата по обща стопанска география.

С тази работа се цели да се допринесе за проучване географията на населението в Ихтиманско и особено за разпределението и целесъобразното използване на трудовите ресурси, както и за разрешаването на някои проблеми, които възникват във връзка с масовото разселване на населението.

Природногеографски и обществено-икономически условия. Територията, в която се намират населението и селищата, обект на настоящото проучване, заема почти изцяло Ихтиманска Средна гора и разположеното сред нея котловинно поле. Тя е в непосредствено съседство със Софийската котловина и близо до гр. София, който като административно и мощно стопанско средище е оказал и продължава да оказва силно влияние върху нейната икономика и нейното население. Вакарел е на 30 км от гр. София, а Ихтиман на 52 км. Проучваната област безспорно гравитира към икономическия район с център София и административно принадлежи към Софийския окръг. За икономическото развитие, за неговото население, за трудовите ресурси и селищата особено значение имат железопътната и шосейната магистрала от София за Пловдив.

Природногеографската среда в Ихтиманско е дала съществено отражение върху развитието и териториалното разпределение на икономиката и посредством нея върху поселищните отношения, населението и трудовите ресурси. В това отношение особена роля имат геоморфоложките форми, надморската им височина, местните климатични, почвени и растителни особености. Тук преобладава нископланинският силно

моделиран релеф, представен от планинските вериги на Ихтиманска Средна гора. Билните части на тези вериги представляват слабо нарязани и почти изцяло обезлесени заравнености с надморска височина от 1000 докъм 1200 м. В средната част на планинската област е разположена сравнително високата Ихтиманска котловина. Нейното поле заема около 100 кв. км и има средно 640 м надм. височина. Оградните склонове на планината се спускат постепенно към полето, с изключение на тези от юг (Септемврийски рид) и югоизток (Еледжик). Полето и билните заравнености са благоприятствували за създаването на купни и съответно на пръснати селища. Плодородни почви (черноземни смолници, алувиални и делувиални и други) са запазени в полето. Планинската част е заета от излужени канелени горски почви, които са подложени на силна ерозия и са сравнително слабо плодородни.¹ Местните климатични условия са в тясна връзка с надморската височина и взаимното разположение на геоморфоложките форми. По-голямата част от територията попада в областта на планинския климат. Сравнително прохладен е климатът и в самото поле (ст. Ихтиман — ср. год. температура 9,1°, Вакарел — 8,2°).² Средният годишен валеж за полето е към 550 мм. В областта по-значителна река е Мътивир, която протича през полето и се влива в р. Тополница.

От приведените данни се вижда, че по-голямата част от природно-географската среда на Ихтиманско не предлага особено благоприятни условия за стопанска дейност. Слабо плодородната и обезлесена планинска част е пригодна главно за пасищно животновъдство и отчасти за земеделие. По-благоприятни условия за стопанска дейност предлага сравнително малкото Ихтиманско поле. От природните ресурси стопанско значение имат горските площи, запазени по склоновете на Септемврийски рид и Еледжик, и малкото лигнитно находище при с. Габра. Тези условия съобразно с обществено-икономическите оказват силно влияние върху разселването на населението и формирането на селищата в миналото и сега.

Населението, неговата концентрация, както и използването на трудовите ресурси са в пряка зависимост от обществено-икономическите условия в Ихтиманско. От тях първостепенно значение има състоянието и териториалното разпределение на производителните сили. По времето на капитализма Ихтиманско се очертава като изостанала в икономическо отношение област. Основният поминък на населението тогава е селското стопанство. Самият гр. Ихтиман е слабо развито околийско средище. В него наред с дребната занаятчийска промишленост работят две малки тъкачни предприятия. По-голямата част от населението му намира препитание в селското стопанство. По това време местното производство е недостатъчно да задоволи нуждите на населението и затова

¹ За подробности вж. «Почви в България», София, 1960.

² Числените данни за климата са взети от «Климатичен справочник за НР България», ХМС, София, 1959.

значителна част от него търси препитание извън областта. Така например Вакарелско по същото време дава голям брой домашни прислужнички за София, а от мъжкото население — работници по железопътния транспорт.¹ Работна ръка за София дават също така и махалите на селата Белица и Мухово.

При утвърждаване на социалистическите производствени отношения настъпиха съществени изменения и в стопанската структура на Ихтиманско. В тази област промишлеността сега вече бележи значителни успехи. Град Ихтиман от изоставано се превръща постепенно в промишлено селище с две ДИП (текстилно и металообработващо), промкомбинат, ТПК, млекокооп и др. През 1934 г. в промишлеността са били заети 320 души, а през 1964 г. техният брой достигна 1979 д., от които над 200 д. ежедневно прехождат от околните села.

При разширяване добива на въглищата до 1 млн. т годишно в ДМП «Чукурово» край с. Габра в Ихтиманско се създаде ново промишлено средище, в което работят средно към 1200 д. По-голяма част от работната ръка за ДМП «Чукурово» се набира от съседните селища. На изток в землището на Мухово е изграден яз. «Тополница» с ВЕЦ. Значителни промени настъпиха и в организацията на селското стопанство. Колективизацията на селското стопанство доведе до създаването на ДЗС във Вакарел, Габра, Белица, Мухово и ТКЗС със средище Ихтиман. В планинския терен тенденцията е към специализация главно в животновъдството, и то предимно в овцевъдството. Орните площи там се използват за засяване на ръж, ечемик, пшеница, фуражни култури и др. В полето, където условията са по-благоприятни, полевъдството е по-добре застъпено. Отглеждат се главно зърнени и фуражни култури, картофи, отчасти е застъпено овощарството и хмелопроизводството. Поради значителната надморска височина на Ихтиманското поле и местните климатични условия тук не са застъпени интензивни трудоемки култури. Колективизацията, механизацията и очертаващата се специализация в селското стопанство водят до масово освобождаване на работна ръка и до необходимостта от групиране на пръснатите селища. Върху населението и трудовите ресурси оказва известно влияние разширяването на автотранспорта и на гарите Ихтиман и Вакарел. По такъв начин се улесни ежедневното прехождане на работната ръка от местоживеенето до местоработата. Отбелязаните стопански промени в Ихтиманско предизвикаха съществено териториално разместване на населението и работната ръка.

Утвърдилите се по времето на капитализма поселищни отношения в Ихтиманско в резултат на обществено-икономическите и природните условия са от голямо значение за сегашното териториално разпределение на населението и работната ръка. Тук ясно се очертават два вида се-

¹ Г. Гунчев — Вакарел, Антропологеографски проучвания, Год. на СУ. Ист.-фил. ф-т, кн. 8, София, 1933; Слугинството във Вакарелско, сп. Бълг. иконом. д-во, 1933, стр. 93—103.

лица — купни и пръснати. Купни селища са гр. Ихтиман, селата Бодрово, Чернъово, Полянци, Живково, Боерица, Венковец и Веринско, разположени в периферните части на полето, а така също и селата Габра, Пауново, Борика и Крушовица — в пределите на Вакарелската планина. Пръснатите селища се намират в северната и източната планинска част на областта. Това са сборните села Вакарел, Белица и Мухово, които според преброяването от 1956 г. са съставени от по 18 пръснати населени пунктове — махали. Последните две села са уединени и се намират сравнително далеч от промишлени средища и от главната железопътна и шосейна магистрала. През 1964 г. населението от пръснатите селища е 4014 д. и представлява 26,8% от селското население на областта. При колективното селско стопанство най-удобни са не пръснатите, а купните селища, защото възможностите за рационално използване на работната ръка са по-големи.

Н а с е л е н и е. Броят и разпределението на населението са важни показатели за потенциалните стопански възможности на разглежданата територия. Съобразно с развитието на производителните сили и природногеографската среда в сравнение с редица други области на страната Ихтиманско е значително по-малко населено. Средната гъстота на изучаваната територия през 1964 г. е 41,4 д. на кв. км (за общините Вакарел — 27,9; Габра — 69,3, Ихтиман — 51,7, Мухово — 14,6), а за страната — 73,3 д. Причината за това трябва да се търси в слабо развитите производителни сили, в обширните планински части на областта, където са разположени споменатите пръснати селища. По-голяма е гъстотата в полето, където е гр. Ихтиман и селата са купни.

За 30-годишен период броят на населението в Ихтиманско намалява с 437 д. (1,8%). Това показва, че изселванията са малко повече от естествения прираст (вж. табл. 1). През това време са станали и други съществени изменения.

Таблица 1

Брой на населението в Ихтиманско¹

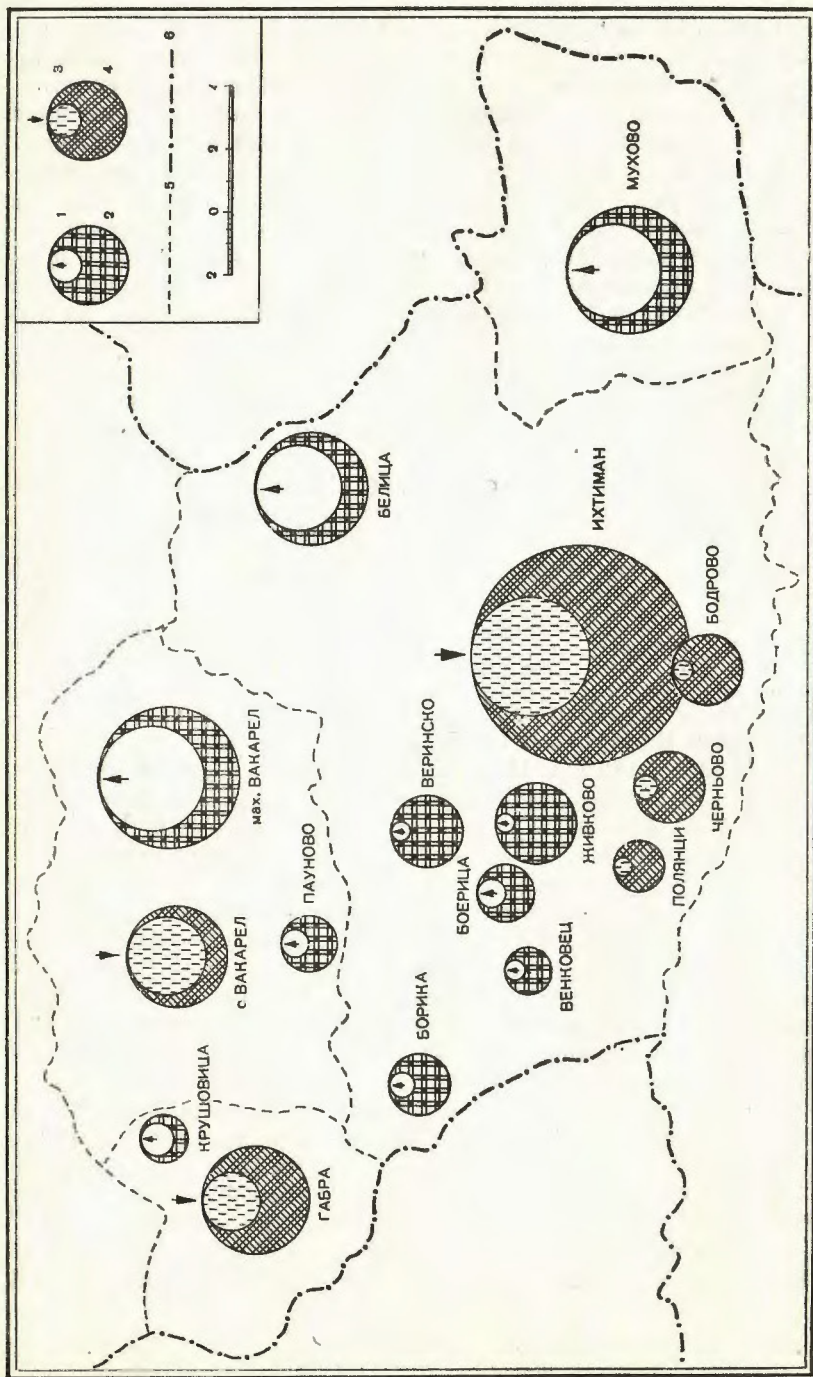
Население	1934 г.		1946 г.		1956 г.		1964 г.	
	брой	%	брой	%	брой	%	брой	%
Градско	5 687	22,8	6 526	25,2	9 063	31,9	9 504	38,8
Селско	19 248	77,2	19 408	74,8	19 310	68,1	14 994	61,2
Общо	24 935	100,0	25 934	100,0	28 373	100,0	24 498	100,0

¹ Броят на населението за 1964 г., както и другите данни са взети от разработените материали, събрани при анкетата.

Променя се съотношението между градското и селското население. Това става главно при народната власт. По това време населението на гр. Ихтиман нараства с 46%, и то предимно в първото десетилетие, когато в града се разширява промишлеността и нарастват функциите му като околийски център. След отпадане на околийските му административни функции неговото население нараства с по-бавен темп. От 1946 г. до 1964 г. селското население намалява с 4414 д. (22,7%) вследствие на масовите изселвания главно през последното десетилетие, когато се провежда колективизацията на селското стопанство и в планинските райони. Намаляването на селското население не е еднакво за отделните села (вж. фиг. 1). Най-голямо намаление на броя на населението показва с. Мухово, и то през последните години. От 3215 ж. през 1956 г. то намалява на 1228 ж. през 1964 г., т. е. с 1987 ж., или с 61,8%. Тази промяна в броя на населението на с. Мухово се дължи не само на колективизацията на селското стопанство, но и на изселванията във връзка с изграждането на яз. «Тополница». Освен цялостно изселване на населението от отделни махали голям брой отделни семейства и лица се изселват и от останалите махали. Тези изселници се насочват главно към Пазарджик и София. Пръснатото селище Белица също така показва голямо намаление на населението. От 2552 д. (1946 г.) населението намалява на 1120 д. (1964 г.), т. е. с 1432 д., или с 56%. Изселванията от него стават постепенно от 1946 г. досега. От тях най-много са се заселили в Ихтиман, Елин Пелин, София, Старозагорско и др.

Големи промени се извършват в броя и разпределението на населението и на община Вакарел. От 1946 г. до 1964 г. населението намалява от 5341 д. на 4130 д., или с 1211 д. (22,7%). Изселниците се насочват главно към Елин Пелин, София и др. Поради близкия и удобен транспорт голяма част от работната ръка, заета в съседните райони на общината, има възможност ежедневно да прехождат. Това е една от основните причини за сравнително по-слабия изселнически поток, отколкото от Мухово и Белица. В замяна на това вътре в общината се извършва значително разместване на населението. Голям брой семейства от махалите се заселват в с. Вакарел — близо до жп. линията и автотранспорта. Това концентриране на населението в с. Вакарел съответствува и на съвременните изисквания за групирането на пръснатите селища. От приложената картодиаграма (фиг. 1) личи ясно как населението на махалите намалява, а това на с. Вакарел се увеличава.

Разместване на населението се наблюдава и в община Габра. В сравнение с 1946 г. населението на с. Крушовица намалява с над 50%, като много семейства се заселват предимно в Елин Пелин. В с. Габра вследствие на разширяване на каменовъглената мина населението от 1946 до 1964 г. се увеличи от 1607 д. на 2310 д. При анкетата се установи, че през периода 1957—1964 г. от с. Габра са се изселили 337 д. главно в Елин Пелин и София, а са се заселили като работници в

Фиг. 1. Картодиаграма за действителния прираст на населението по селища в Ихтиманско за периода 1946—1964 г. 1 — намаляване на населението от 1946 до 1964 г.; 2 — население от 1946 до 1964 г.; 3 — нарастване на населението от 1946 до 1964 г.; 4 — население от 1946 г.; 5 — общинска граница; 6 — окръжна граница; 1 кв. мм от кръга 15 = души

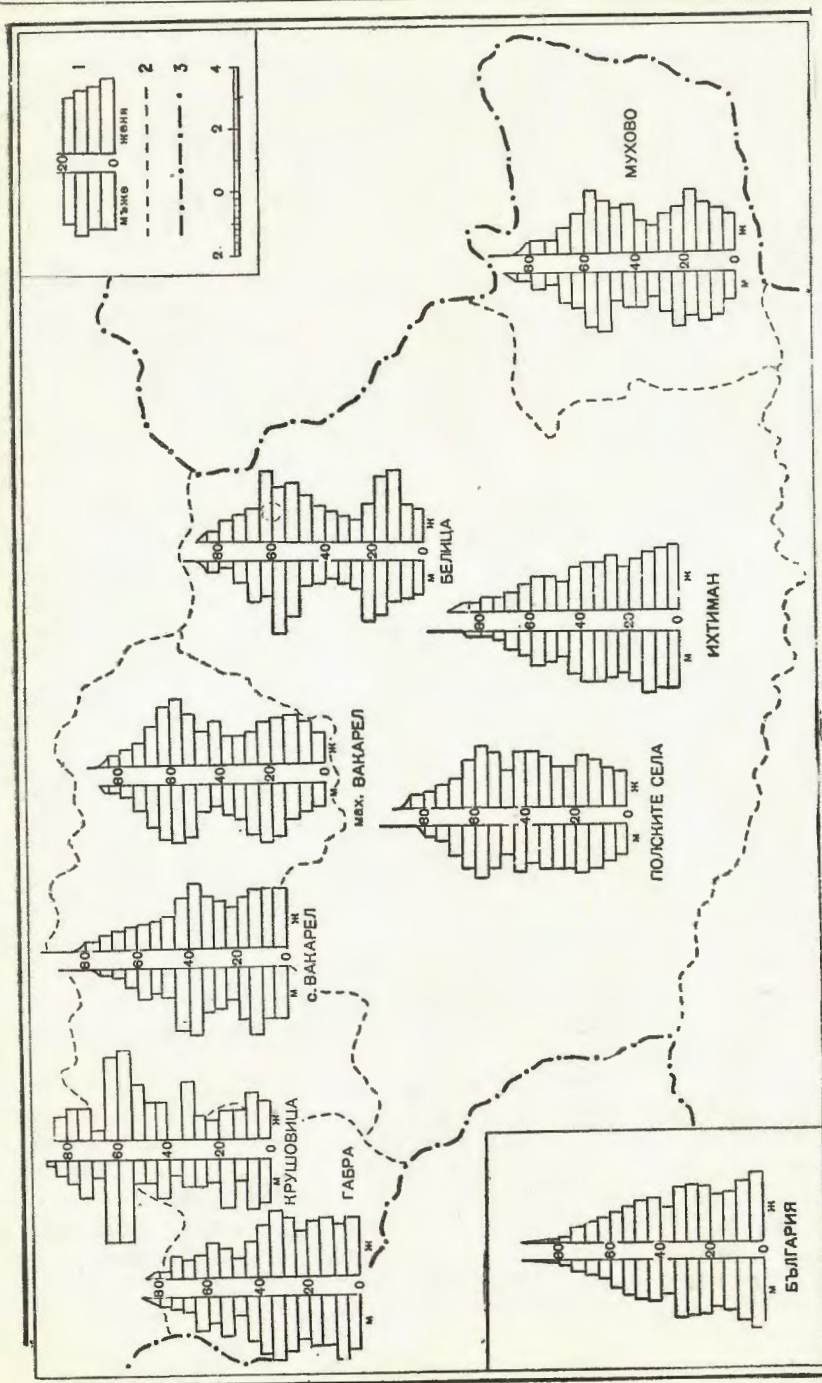
мината от различни краища на страната 301 д. Фактически нарастването на населението на с. Габра се осъществява до 1956 г., когато мината се разширява и приижда масово работна ръка.

В селата от полето не се извършват големи промени в броя на населението. Изселванията от тях са ограничени (вж. фиг. 1). Дори тези от селата Бодрово, Чернково и Полянци за периода 1946—1964 г. са по-малки от техния естествен прираст, затова действителният им прираст е положителен.

От изложеното в текста и от картодиаграмата за броя на населението се установяват масовите изселвания от планинските селища и полуобезлюдяване на обширна територия. Във връзка с това възниква проблемата за рационалното и цялостното стопанско използване на тези земи, където в миналото е намирало препитание значително помногобройно население, отколкото днес. Тази проблема ще се очертае още по-ясно при разглеждане на възрастовия състав на населението и трудовите ресурси.

Масовите изселвания, които довеждат до значително териториално преразпределение на населението, се отразяват и върху естествения прираст на отделните селища. В пръснатите планински села раждаемостта значително намалява и през последните години достига до $7-8\text{‰}$, докато за страната тя е 17‰ . По-слабо е намалял естественият прираст на полските села, от които изселванията са по-ограничени. В селата Вакарел и Габра естественият прираст е по-голям (14‰), тъй като тук има значителен приток на заселници главно от по-млада възраст. Същото може да се каже и за гр. Ихтиман.

Изселванията от Ихтиманско и вътрешното разместване на населението се отразяват чувствително върху неговия възрастов състав, от който зависи броят на сегашната работна ръка и тази, която трябва да се очаква в бъдеще. От изготвената картодиаграма за възрастовия състав на населението (вж. фиг. 2) се установява, че за отделните селища този състав е различен. При внимателно проучване на картодиаграмата се вижда, че пирамидата за възрастовия състав на населението на гр. Ихтиман е естествена и почти съответствува на тази за страната. Това се дължи на развитието на производителните сили и задържането на местните трудови ресурси, при което се запазва съотношението между възрастовия състав на населението в града. За всички останали селища в Ихтиманско съотношението между възрастовия състав на населението малко или много е нарушено. То е особено силно изменено за онези селища, от които са станали масови изселвания. Това ясно проличава от пирамидите за възрастовия и половия състав на населението. Поради масовите изселвания процентите на населението от 20 до 50 г. е силно намалял за селата Белица, Мухово, махалите от община Вакарел, с. Крушовица и отчасти за селата от Ихтиманско поле. В споменатите села процентът на населението от 50 до 60 г. е почти два пъти по-голям от този на населението между 30 и 40 г., което не е естествено и показва,

Фиг. 2. Картодиаграма за възрастовия състав на населението в Ихтиманско през юни 1964 г. 1 — население по пол и възраст за периоди от 5 години; 2 — общинска граница; 3 — окръжна граница. В хоризонтална посока 8 км от И — население по пол и възраст за периода 10%, от общия брой на мъжете или на жените

че в тези селища основната работна ръка е от възрастното население. За селата Вакарел и Габра преобладава работната ръка от 25 до 45 г.

Друг извод, който може да се направи от анализа на възрастовия състав на населението, е, че процентът на децата и юношите, особено на тези до 10-годишна възраст, е много малък. Изключение в това отношение прави гр. Ихтиман и отчасти селата Вакарел и Габра. Това показва, че в останалите селища в близките години притокът на местна работна ръка ще бъде твърде ограничен.

Възрастовият състав чувствително се отразява върху процента на населението в трудоспособна и в нетрудоспособна възраст, както и върху състава на активното население за отделните селища. Общо за областта трудоспособното население представлява 56,5%, което е по-малко от средното за страната — 59,0%.¹ Тази разлика се дължи на станалите изселвания от Ихтиманско, и то от население в трудоспособна възраст. Естественят прираст и изселванията оказват силно влияние и върху относителния дял на децата и юношите (25,5%) и на този в надтрудоспособна възраст (18,0%), докато за страната те са съответно 28,1% и 12,9%.

Таблица 2

Разпределение на населението в трудоспособна и нетрудоспособна възраст за 1964 г.

Селища	Общ брой	До 16 г. възраст				Трудоспособ. възраст				Надтрудосп. възраст — над 55 и 60 г.			
		м.		ж.		м.		ж.		м.		ж.	
		бр.	бр.	бр.	%	бр.	бр.	бр.	%	бр.	бр.	бр.	%
Ихтиман	9504	1472	1439	2911	30,6	2773	2547	5320	55,9	473	800	1273	13,5
Селата	14994	1700	1630	3330	22,2	4631	3890	8521	56,8	1233	1910	3143	21,0
Всичко	24498	3172	3069	6241	25,5	7404	6437	13841	56,5	1706	2710	4416	18,0

При по-задълбочен анализ на данните в табл. 2 и фиг. 2 се установява, че има съществена разлика между разглежданите категории население в гр. Ихтиман и селата. Докато в Ихтиман процентът на децата и юношите е 30,6%, този в селата е 22,2%, а за населението в надтрудоспособна възраст е съответно 13,5% и 21,0%. Следователно в сравнение с града децата от селата са относително по-малко, а пенсионерите — повече.

¹ Данните за България са за 1956 г.

Изтъкнатите особености в състава на населението от трудоспособна и нетрудоспособна възраст съществено са се отразили върху разпределението и използването на трудовите ресурси в Ихтиманско.

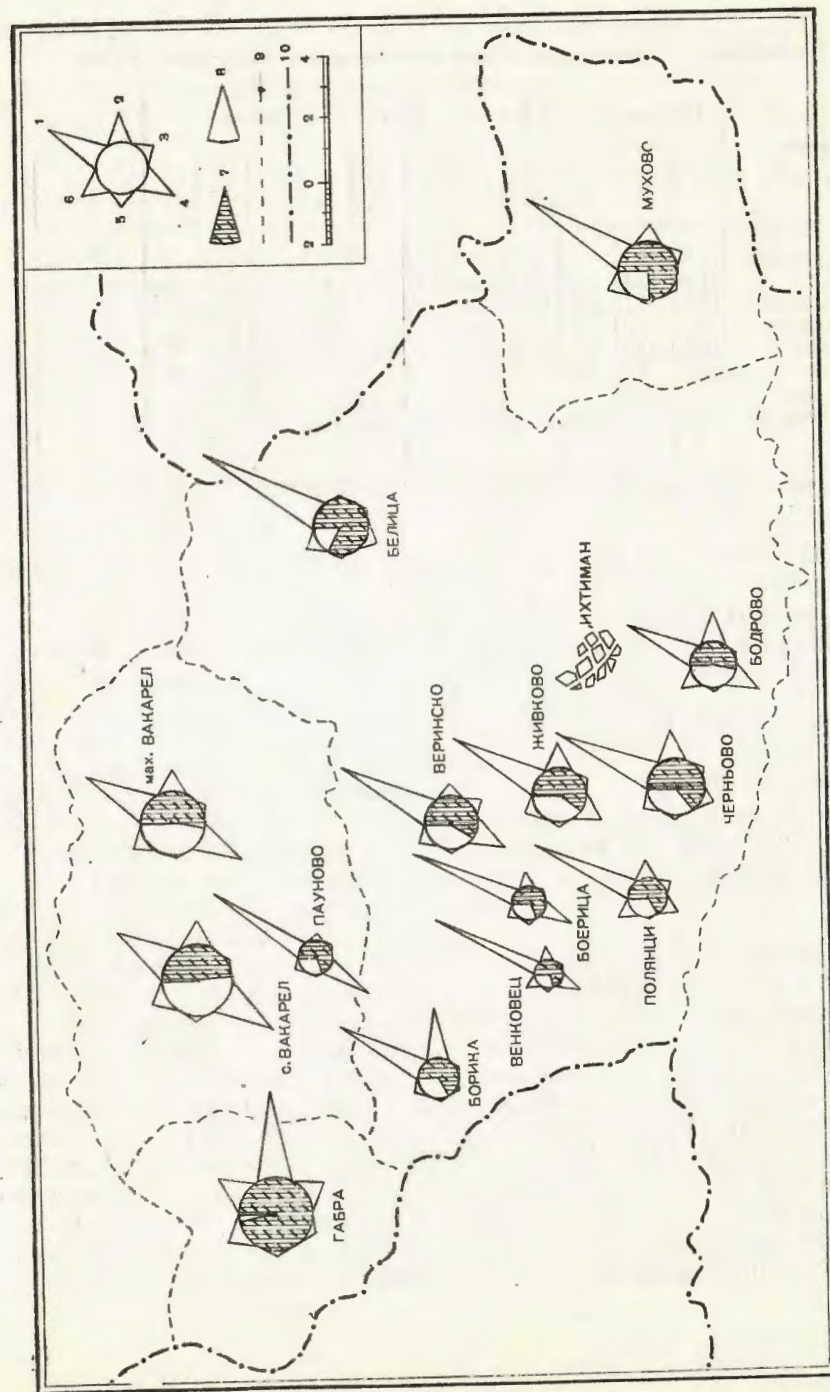
Тъй като при анкетата за състоянието на трудовите ресурси гр. Ихтиман беше изключен, прави се преглед само на работната ръка от селата на Ихтиманско. Това няма да е съществен пропуск в работата, тъй като, както се вижда от изложеното дотук, в града производителните сили се развиват до такива размери, че те поглъщат изцяло местната работна ръка и отчасти поемат такава и от полските села. В перспектива не се предвижда особено голямо разширение на производството в града, чрез което да се привлича изцяло освобождаваната работна ръка от селата. Така че въпросът за рационалното използване на работната ръка от селата се явява като важна и актуална проблема.

От общия брой на населението в трудоспособна възраст от селата на Ихтиманско (8521 д.) в материалното и нематериалното производство участвуват 6830 д., или 80,1%. Към това число трябва да прибавим и активното население от нетрудоспособна възраст, което е 944 д. и представлява 12,2% от общия брой на активното население. Това са в същност пенсионери, които работят предимно в ТКЗС и ДЗС. Следователно около 30% от населението в надтрудоспособна възраст участвува главно в селскостопанското производство. При анализа на данните се установява и тази особеност, че от общия брой на участващите в ДЗС процентът на тези от надтрудоспособна възраст е по-малък (7—8%), а в ТКЗС — по-голям (15—16%).

От общия брой на активното население (7774 д.) 4558 д. са мъже (58,8%), а 3216 са жени (41,2%). По-голямото участие на мъжете в производството не се дължи само на различията в годините за пенсиониране, а и на това, че значителен брой жени не участвуват в производството, като майки с деца и такива, които предпочитат да гледат само домакинската работа. При по-подробен анализ на данните, с които разполагаме, се установява, че не всички работоспособни са заети в производството. Остава известен процент трудоспособно, но не активно население, което без основателни причини не участвува в производството.

Съобразно с целта на проучването от значение е да се установят още професионалният състав и местоработата на активното население от селата на Ихтиманско. Професионалната структура на активното население и неговото разпределение ясно се очертават от данните в приложените таблица и картодиаграма (вж. фиг. 3).

Тези данни показват, че от активното селско население само половината е заето в полевъдството и животновъдството. И по професионален състав селата на Ихтиманско нямат напълно очертан селскостопански облик. От проучванията се установи, че основната част от трудовите ресурси, незаети в селското стопанство, работят извън района на селата и почти ежедневно прехождат. Изключение в това отношение

Фиг. 3. Картодиаграма за професионалния състав на активното население в Ихтиманско през юни 1964 г.

1 — заети в селското стопанство; 2 — в промишлеността; 3 — в строителството; 4 — в транспорта; 5 — в търговията; 6 — в материално-производството; 7 — работещи в селището, на което са жители; 8 — работещи извън селището; 9 — общинска граница; 10 — окръжна граница. 1 кв. мм от кръга — 15 души; 1 мм от кръга — 4% от броя на активното население

Таблица 3

Професионален и възрастов състав на активното население за 1964 г.

Отрасли	Общо		До 30 г.			От 31 до 45 г.			От 46 до 60 г.			Над 60 г.		
	бр	%	Вс. бр.	м. %	ж. %	Вс. бр.	м. %	ж. %	Вс. бр.	м. %	ж. %	Вс. бр.	м. %	ж. %
Селско стопанство	4166	53,6	765	37,6	62,4	1276	28,3	71,7	1572	45,5	54,5	553	73,8	26,2
Промисленост	1469	18,9	713	66,9	33,1	564	70,7	29,3	167	90,4	9,6	25	92,0	8,0
Строителство	317	4,1	115	77,4	22,6	137	78,8	21,2	56	85,7	14,3	9	100,0	—
Транспорт	1096	14,1	269	90,3	9,7	504	94,4	5,6	300	98,0	2,0	23	100,0	—
Търговия	142	1,8	64	42,2	57,8	59	61,0	39,0	17	76,5	23,5	1	100,0	—
Нематериално производство	584	7,5	255	59,6	40,4	243	60,5	39,5	80	88,8	11,2	6	100,0	—
Всичко:	7774	100,0	2181	58,5	41,5	2783	54,9	45,1	2192	59,0	41,0	618	76,2	23,8

прави работната ръка от с. Габра, заета в местната каменовъглена мина «Чукурово».

В таблица 3 е даден възрастовият и половият състав на работната ръка, заета в отделните отрасли. Според тези данни броят на заетите в селското стопанство до 30-годишна възраст е сравнително малък, и то особено на мъжете. По-голямо е участието в този отрасъл на работната ръка от 31 до 45 г. възраст, и то предимно на жените, на които процентът достига 72. Още по-голям е броят на участниците в селското стопанство от 46 до 60 г. възраст. Тук процентът на жените продължава да е по-голям от този на мъжете. Над 60 г. в селското стопанство са заети главно мъже (74%). Следователно в разглеждания отрасъл преобладава женската работна ръка, и то предимно тази от 30 до 55 г. възраст. Броят на активното мъжко население до 45 г. възраст е 2803 д. От тях в селското стопанство участвуват само 649 мъже, или 23%. От приведените данни може да се направи изводът, че в бъдеще участниците в селското стопанство ще намаляват, особено мъжете. При внимателно запознаване с данните в таблицата се установява още, че голяма част от работната ръка е заета в промишлеността и транспорта. Това са предимно мъже до 45 г. възраст и известен брой жени до същата възраст. Заетите в промишлеността отиват на работа ежедневно главно в Елин Пелин, София, Габра и Ихтиман. Прави впечатление големият процент на работна ръка в транспорта. В това отношение значителна част от населението на някои села на Ихтиманско по традиции и трудов навик постъпват на работа в железопътния транспорт. Значителен е и броят на заетите в нематериалното производство. Мнозинството от тях прехождат на работа в споменатите селища.

Работната ръка по професионална заетост не е еднакво разпределена за отделните селища на Ихтиманско. Това много добре проличава от приложената картодиаграма (вж. фиг. 3).

В Мухово и Белица основната част от работната ръка (над 70%) е заета в селското стопанство. Останалата част, която е заета в промишлеността, транспорта и нематериалното производство, работи главно извън тези селища — в Пазарджик, София и другаде, където се е установила на временно местожителство. За тези села транспортните условия не позволяват ежедневно прехождане от местоживеенето до местоработата. Това е една от основните причини за масовите изселвания от тези села.

Работната ръка от селищата на община Вакарел е заета главно в селското стопанство и транспорта и само отчасти в промишлеността и нематериалното производство (фиг. 3). Между тях от с. Вакарел в селското стопанство са заети 35,6% а останалите — в транспорта — 34,9%, в промишлеността — 16,7% и т. н. Следователно в това гарово селище преобладаващата част от работната ръка не е заета в селското стопанство. Работниците от селищата на общината, заети извън селското стопанство, работят главно по жп. транспорт и в промишлените предприятия на Елин Пелин и София и почти всички ежедневно прехождат. На това се дължи и съсредоточаването на населението от махалите в с. Вакарел, където е и жп. гарата. Този процес на съсредоточаване в с. Вакарел ще продължи, което ще доведе до по-нататъшното обезлюдяване на Вакарелската планина, и ще възникне още по-остро проблемата за по-цялостно използване на стопанисваната земя.

Според професионалния състав на населението и с. Габра се очертава като неселскостопанско селище. От общия брой на работната ръка в общината в селското стопанство участвуват само 19,3%, а в промишлеността — 53,7%, в строителството — 12,6%, в нематериалното производство — 8,5%. Това се дължи на местната каменовъглена мина, която поема основната част от работната ръка. Към нея се насочва и част от трудовите ресурси на с. Борика (фиг. 3).

От картодиаграмата се установява още, че в седемте села, разположени в полето, основната част от работната ръка е заета в ТКЗС. Тези селища дават значителен брой работници за промишлеността и транспорта. Мнозинството от заетите в промишлеността отиват ежедневно на работа в близкия промишлен център Ихтиман, а някои и в София. Значителен е и броят на заетите в жп. транспорт. Прехождането им се улеснява от добре организирания местен транспорт и от близките спирки и гари по жп. линия София — Пловдив. По отношение на използването на трудовите ресурси гр. Ихтиман и полските села ясно очертават един малък микрорайон. С по-нататъшното разширение на промишлеността градът ще може да поеме освобождаваната работна ръка от полските села. Съобразно с работната ръка останалите селища в Ихтиманско не гравитират към Ихтиман.

Вследствие на настъпилите икономически промени при народната власт и съобразно с природните условия и ресурси, както се отбелязва, в населението на Ихтиманско са настъпили съществени изменения. Голямото териториално разместване на населението се отразява върху естествения прираст, върху поселищните отношения и особено върху използването на трудовите ресурси. Настъпва известна диференциация по отношение на използването на трудовите ресурси. Село Мухово икономически все повече се свързва с Пазарджик. Натат предимно се насочва и работната ръка. Поради липса на пътища и във връзка с колективизацията на селското стопанство от пръснатото село Белица масовите изселвания се насочват към Елин Пелин, София, Ихтиман и другаде. Големи изселвания се наблюдават и от Вакарелските махали. За тези селища ясно се очертава проблемата за тяхното групиране и рационалното използване на обширните им земища.

Необходимо е да се отбележи, че с. Вакарел заедно с махалите икономически изцяло гравитира към Елин Пелин и София. Към тях е насочено и промишленото средище Габра.

LA GEOGRAPHIE DE LA POPULATION DANS LA REGION D'IHTIMAN

Iv. Veltchev et Zd. Borissou

(Résumé)

Le territoire qui fait l'objet de cette étude occupe presque la totalité des hauteurs d'Ihtimanska Sredna Gora, y compris la plaine qu'elles entourent. La majeure partie du milieu géographique naturel n'offre pas de conditions favorables à l'activité agricole, circonstance qui influe, bien entendu, sur la population aussi bien que sur les agglomérations.

Au mois de juillet 1964, la population de la région d'Ihtiman comptait 24 498 habitants, dont 9504 (38,8%) habitent les villes, et 14 994 (61,2%) forment la population rurale. Comparée à celle de 1946, la population urbaine s'est accrue de 46%, tandis que la population rurale a diminué de 22,7%, en raison de l'émigration en masse des montagnards. L'émigration est orientée principalement vers la capitale et les villes Elin-Pélin, Pazardjik et Ihtiman. La diminution maximale de la population a été enregistrée aux agglomérations éparses de Mouhovo (avec 61,8%) et Belitza (avec 56%). Une partie considérable de la population des agglomérations éparses dans la commune de Vakarel s'est établie dans son chef-lieu Vakarel, d'où il lui est plus commode d'user des voies de communication, pour se rendre quotidiennement aux lieux de travail de Sofia et d'Elin-Pélin. Les villages de la plaine n'enregistrent pas de sensibles changements dans le nombre de leur population. L'accroissement réel de la population des agglomérations dans la région d'Ihtiman est consigné, pour la période de 1946 à 1964, sur la carte-diagramme No. 1, alors que la répartition par âge et sexe pour 1964 est consignée sur la carte-diagramme No. 2. Les agglomérations des hauteurs d'où viennent la plupart des émigrés, comptent relativement plus d'adultes et moins d'enfants et d'individus capables de travailler. La natalité y est également sensiblement réduite (de 7 à 8%) en comparaison avec celle de 17%, enregistrée auparavant. La structure professionnelle de la population active des villages et sa répartition sont consignées au cartodiagramme No. 3. Environ 53% de la population active rurale est occupée aux travaux agricoles. L'enquête a établi que la majeure partie des ressources en main d'œuvre non employée dans l'économie rurale est engagée hors du rayon des villages, à Sofia, Elin-Pélin, Ihtiman etc, où elle se rend presque quotidiennement, à l'exception de la main d'œuvre du village de Gabra, qui est engagée dans la mine de houille locale.

En connexion avec ce déplacement de la population de la région d'Ihtiman, il est question de grouper les villages épars et d'y retenir la population locale en l'engageant aux travaux agricoles.